

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

71 – 77 / 15
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр.32204 датум: 31.08.2015.година

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

**МОНИТОРИНГ УСТАНОВА
У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ**

Извештај

о посети ОЗ Београд
Притворска јединица

Београд, август 2015. године

САДРЖАЈ

1. МАНДАТ НПМ

2. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ / службени подаци

3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2014. године

3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете

4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

5. ТОК ПОСЕТЕ

5.1. РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

5.2. РАЗГОВОР СА ПРИТВОРЕНИМ ЛИЦИМА

6. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

7. РАЗГОВОР СА УПРАВОМ ЗАВОДА

8. СМЕШТАЈНИ УСЛОВИ ПРИТВОРСКЕ ЈЕДИНИЦЕ

9. ИСХРАНА

10. БЕЗБЕДНОСТ

11. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ПОВРЕДИВИМ ГРУПАМА

11.1. Малолетници

11.2. Жене

11.3. Странци

12. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

13. ВЕРСКА ПРАВА

14. ВРЕМЕ ИЗВАН ЗАТВОРЕНИХ ПРОСТОРИЈА

15. КОНТАКТ СА СПОЉНИМ СВЕТОМ

1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹, прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, са службеним лицима која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређење услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су 12. децембра 2011. године потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ, којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе.

На основу спроведеног поступка по Јавном позиву објављеном 29. децембра 2011. године у Службеном гласнику Републике Србије, у складу са предлогом тим поводом образоване стручне комисије, Заштитник грађана је донео Одлуку о избору удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то су Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUKOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје са препорукама које доставља посећеној установи, те у наредном периоду ступа у дијалог са установом и органом у чијем је саставу, у циљу отклањања утврђених недостатака или пропуста у раду који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011)

2. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Београду
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	20. август 2015. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана уз учешће представника удружења Комитет правника за људска права и Београдски центар за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета притворској јединици
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
ЧЛАНОВИ ТИМА	<p>Јелена Самарџић, Стручна служба Заштитника грађана</p> <p>Јелена Јелић, Стручна служба Заштитника грађана</p> <p>Др Катарина Голубовић Представница Комитета правника за људска права</p> <p>Драган Божовић Представник Београдског центра за људска права</p>

3. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ / службени подаци

НАЗИВ ЗАВОДА	Окружни затвор у Београду
АДРЕСА	Бачванска 14
ТЕЛ / ФАКС / E-mail	Телефон: 011/38-13-502, факс 011/24-11-766 E /mail: bgzatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Звонко Груловић
ВРСТА ЗАВОДА	Окружни затвор
ТИП ЗАВОДА	Полуотворени тип завода
ОДЕЉЕЊА - која постоје у Заводу	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ - које постоје у Заводу	Служба за обезбеђење Служба за третман Служба за здравствену заштиту Служба за опште послове
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу и по уговору о делу	Укупно 361 радно ангажованих, и то: - 8 на пословима третмана - 265 на пословима обезбеђења - 21 на пословима здравствене заштите, од тога: /13 <i>медицинских техничара</i> /7 <i>лекара опште праксе/интерне медицине/остало</i> / 1 <i>стоматолог</i> - 67 на општим пословима, од тога: /3 <i>дипломирана правника</i> /10 <i>професионалних куvara</i>

<p>ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА</p>	<p>за укупно 1185 лица, од тога: - за 985 притвореника - за 200 осуђених</p>
<p>ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ / ПОСЕБНИ ПРОСТОРИ која постоје у Заводу</p>	<p>за притвор (<i>притворска јединица/одељење</i>) за пријем (<i>пријемно одељење</i>) за издвајање оболелих осуђених за амбуланту за зубну ординацију за апотеку за смештај под појачани надзор (<i>ОПН</i>) за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице за посете браниоца за посете породице за посете брачног друга или другог блиског лица за културне активности за библиотеку за обављање верског обреда простор за шетњу са надстерешницом простор за вежбање у затвореном (<i>сала, теретана</i>) терени за вежбање на отвореном (<i>спортска игралишта, теретана</i>)</p>

ЕВИДЕНЦИЈЕ (КЊИГЕ) КОЈЕ СЕ ВОДЕ У ЗАВОДУ	Евиденција (књига) ванредних догађаја (инцидената) <i>/ води је</i> Служба за обезбедбење
	Евиденција (књига) примене мера принуде <i>/ води је</i> Служба за обезбедбење
	Евиденција (књига) примене посебних мера <i>/ води је</i> Служба за обезбедбење
	Евиденција (књига) дисциплинских поступака <i>/ води је</i> Служба општих послова
	Евиденција (књига) дисциплин. мере упућивања у самицу <i>/ води је</i> Служба за обезбедбење
	Евиденција (књига) притужби и жалби <i>/ води је</i> Служба општих послова
	Евиденција (књига) повреда <i>/ води је</i> Служба за здравствену заштиту
	Евиденција (књига) пружања правне помоћи <i>/ води је</i> Служба за опште послове
	Евиденција (књига) матична за притворена лица <i>/ води је</i> матична евиденција
	Евиденција (књига) матична за осуђена лица <i>/ води је</i> матична евиденција

3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2014. године

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	У 2014. години у Заводу је било: 296 ванредних догађаја (инцидената) <i>/ у којима је учествовало 537 лица, и то:</i>
	- 2 бекстава и удаљења <i>/ у којима је учествовало 2 лица</i>
	- 4 напада на службено лице <i>/ у којима је учествовало 4 лица</i>
	- 59 насиља међу затвореницима (убиства, <u>туце</u> и сл.) <i>/ у којима је учествовало 88 лица</i>
	- 37 самоповређивања
	- 145 објављених штрајкова глађу <i>/ у којима је учествовало 145 лица</i>
	- 3 проузроковања материјалне штете <i>/ у којима је учествовало 4 лица</i>
	- 46 проналазака недозвољених предмета <i>/ у којима је учествовало 257 лица</i>

МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години према 88 лица су примењене мере принуде, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 11 лица: употреба физичке снаге - према 3 лица: везивање - према 69 лица: издвајање - према 5 лица: употреба гумене палице
ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години према 32 лица су одређене посебне мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 1 лицу: одузимање и привремено задржавање ствари - према 12 лица: смештај под појачан надзор - према 10 лица: усамљење - према 9 лица: тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години према 56 лица су изречене дисциплинске мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 18 лица: кумулативно упућивање у самицу и одузимање додељених посебних права - према 18 лица: упућивање у самицу - према 1 лицу: одузимање додељених посебних права - према 13 лица: ограничење или забрана примања пакета - према 6 лица: укор
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ТУЖБЕ	<p>У 2014. години лица смештена у Заводу су поднела укупно 32 притужбе, жалбе и тужбе, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 13 притужби управнику Завода - 8 притужби директору Управе - 11 жалби на првостепена решења
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2014. години у Заводу је 22685 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције)</p>
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	<p>У 2014. години 2349 лица је упућено ради пружања одговарајуће здравствене заштите ван Завода, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 978 у Специјалну затворску болницу - 1371 у друге здравствене установе

СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2014. години у Заводу је било 2 смртна случаја и од стране надлежних органа обављене 2 обдукције
ПРАВНА ПОМОЋ	У 2014. години у Заводу је 20 пута пружена правна помоћ
ПРЕМЕШТАЈИ	У 2014. години 38 лица је премештено у други Завод
ПРЕКИДИ	У 2014. години није било прекида извршења казне затвора
ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2014. години 3 осуђених је превремено отпуштено из Завода

3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете

БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ У ЗАВОДУ	Укупно 872 лица, од тог: - 670 у <u>притвору</u> -202 на извршењу <u>казне затвора</u> , и то: 14 у пријемном одељењу 48 у полуотвореном одељењу 140 у затвореном одељењу 5 <u>ван Завода</u> (привремено у другом заводу, здравственој установи, на одсуству и сл.)
БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	- 2 <u>лица са инвалидитетом на извршењу казне затвора</u> којима је за кретање потребна: - употреба инвалидских колица или ортопедских помагала - слепа, односно слабовида лица којане могу самостално да се крећу - 58 <u>странаца у притвору</u> - 26 <u>жена у притвору</u> - 4 <u>малолетника у притвору</u>
БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА	Осуђени под ПОСЕБНИМ МЕРАМА нема Осуђени под ДИСЦИПЛИНСКИМ МЕРАМА : - 3 ограничење или забрана <u>примања пакета</u>

4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

<p>ЛОКАЦИЈА ЗАВОДА</p>	<p>Главни објекат завода налази се у Београду, општина Вождовац, улица Бачванска 14. Други објекат ове установе налази се у Устаничкој улици 29, у делу зграде Специјалног суда. Трећи објекат ове установе налази се у згради у Савској улици број 17, и површине је око 300 квм. Сви објекта се налазе у урбаној средини, и у близини аутопута Београд-Ниш.</p>
<p>АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА</p>	<p>Завод је саграђен и пуштен у рад 1953. године. У истом објекту се налазе две установе: Окружни затвор у Београду и Специјална затворска болница. Окружни затвор у Београду у Бачванској улици број 14 има унутрашњег простора за лица лишена слободе укупне површине 11.518 m².</p> <p>Просторије за смештај притворених лица у Устаничкој 29 износи 3.200 m².</p> <p>У спољашњем делу у Бачванској 14 се налазе следећи објекти: Пријавница, дизел агрегат и хангар са магацином и ауто-механичарском радионицом и две трафо-станице.</p> <p>Источно крило у објекту у улици Бачванска 14 је адаптирано за нужни смештај запослених.</p>
<p>СТАЊЕ ОБЈЕКТА</p>	<p>Објекат у Бачванској је грађен по завршетку Другог светског рата. Извршена је реконструкција на блоковима 2-0, 3-0, 3-1 и 5-1. У току су радови на блоку 4-1 за смештај лица лишених слободе, а који су уклађени са међународним стандардима. У плану је да се изврши реконструкција и на осталих 12 блокова.</p> <p>Смештај за притворена лица у објекту у Устаничкој 29. је реконструисан 2004. године.</p>

5. ТОК ПОСЕТЕ

5.1. РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је разговором чланова тима НПМ са Звонком Груловићем, управником Завода.

Управник Завода је у општим цртама представио установу и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

5.2. РАЗГОВОР СА ПРИТВОРЕНИМ ЛИЦИМА

Чланови тима НПМ, подељени у две групе, обавили су поверљиве разговоре са око 75 насумично изабраних притворених лица, у њиховим спаваоницама у Заводу, без присуства затворских службеника.

Нико од лица са којима је обављен разговор није навео да је био физички злостављан од стране службених лица, нити од стране других осуђених. Такође нико није имао видљиве повреде.

Највећи број лица са којима је обављен разговор похвално је говорио о припадницима Службе за обезбеђење, а притужбе су се углавном односиле на здравствену заштиту и исхрану.

6. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави свој мандат.

Запослени су дали одговоре на сва постављена питања, НПМ тиму су омогућили приступ свим просторијама у Заводу и фотографисање Завода без ограничења. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим притвореницима по избору НПМ тима.

7. РАЗГОВОР СА УПРАВОМ ЗАВОДА

Током уводног разговора са управником Завода НПМ тим је добио основне податке о Заводу. Према службеним наводима, притворска јединица Окружног затвора у Београду састоји се од два засебна дела и смештена је у два објекта. У оквиру притворске јединице је издвојена Посебна притворска јединица за извршење мере притвора одређеног у кривичном поступку за кривична дела организованог криминала и ратних злочина, чије се просторије налазе у објекту при згради Посебног одељења (за организовани криминал) и Одељења за ратне злочине Вишег суда у Београду.

На дан посете у притворској јединици је било смештено укупно 670 притвореника, од чега је било 110 мушкараца и 8 жена било у посебној притворској јединици. У притворској јединици у Окружном затвору, у притвору се налазило 18 жена и четири малолетника.

У установи је запослен 361 државни службеник. Од укупног броја у Служби за обезбеђење запослено је 265 лица, у Служби за третман 8, а на пословима здравствене заштите 21 лице.

Управник је навео да је ове године очекиван одлазак у пензију троје припадника Службе за обезбеђење, што ће за Завод представљати додатни проблем, с обзиром да им је и тренутни број запослених у поменутој служби недовољан.

Према службеним наводима током 2013. и 2014. године реновирали су одређени блокови притворске јединице. Реновирање је обухватило кречење, стављање PVC прозора, уградњу нових тв уређаја, замену кревета, столова и клупа, плочица у купатилу, као и постављање металне ВЦ шкољке, лавабоа и огледала. У тренутку посете, рађене су адаптације блока 4.1., а за следећу годину је планирано и реновирање блока 4.2., као и блока 2.2.2. у ком су смештене жене. У новим блоковима предвиђена је и просторија за дневни боравак притвореника. У Заводу не постоји посебна соба за смештај лица са инвалидитетом. У случају да је лицу са ивалитетом одређена мера притвора у њиховој надлежности, лице се смешта у Специјалну затворску болницу. Према речима управника, планирано је да се у блоку 4.2. изгради посебна соба која ће бити прилагођена особама са инвалидитетом.

Управник Завода је истакао да су спаваонице, с обзиром на мањи број притвореника, у складу са националним прописима и међународним стандардима. Из спаваоница је избачен вишак кревета, тако да сада на свако лице долази најмање осам метара кубних и четири квадратна метра простора. НПМ тим се у ове наводе уверио током обиласка спаваоница.

У погледу распореда притвореника, према службеним наводима, води се рачуна о полу, узрасту, здравственом стању, склоностима, ранијој осуђиваности, националности, етничкој и верској припадности. Странци који не говоре српски језик углавном су смештени у исте спаваонице. Води се рачуна о томе да се заједно не смештају лица између којих би из различитих разлога могао настати конфликт, као и лица која се терете за исто дело.

8. СМЕШТАЈНИ УСЛОВИ ПРИТВОРСКЕ ЈЕДИНИЦЕ

Главни део притворске јединице Окружног затвора у Београду смештен је у објекту тзв. „Централни затвор“. Овај објекат се састоји из шест зграда повезаних заједничким ходником, са подрумом, приземљем и четири спрата. Просторије које чине притворску јединицу смештене су у четири зграде у приземљу и на прва два спрата. Притворска јединица подељена је у четири блока, чији називи одговарају деловима зграде. Блокови се даље деле на подблокове и носе назив 1.1. и 1.2., 2.1. и 2.2., 3.1. и 3.2. и 4.1. и 4.2.

У главном делу Притворске јединице налазе се спаваонице различитог капацитета - од спаваоница са најмање четири лежаја (по два кревета „на спрат“), до спаваоница које имају 10 лежаја (по пет кревета „на спрат“).

Постоје посебне спаваонице за малолетнике, за жене (женско одељење), а на блоку 2.2.1. налазе се просторије за спровођење мере појачаног надзора и за издвајање.

Све спаваонице испуњавају стандард да на сваког притвореника дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

Подови у спаваоницама су од линолеума, а у онима које нису реновиране, видно је оштећен. Све спаваонице располажу са довољним бројем касета за одлагање личних ствари. Постељина се мења једном месечно, а могуће је користити и личну постељину. Купање се одвија три пута недељно у заједничким купатилима.

Свака спаваоница има мокри чвор, одвојен зидом и вратима од остатка просторије. Купатила су обложена плочицама до пола. У реновираним купатилима се налази метална ВЦ шкољка док се у осталим налази чучавац. Сва купатила имају лавабо са чесмом са хладном водом и огледало.

Хигијена просторија које је НПМ тим обишао је углавном задовољавајућа.

Блок 3.0. и 3.1. који се налазе на првом спрату Завода су реновирани. Све спаваонице у приземљу без обзира на површину и капацитет имају један прозор исте површине - висине око метар и ширине око метар и осамдесет центиметара - који се отвара само на вентус („на кип“).

Међутим, смештајни услови у блоковима 1.2.1. и 1.2.2. који се налазе на другом спрату су веома лоши. Према наводима Управник Завода, реновирање и адаптација ових блокова планирана је за 2016. годину. У плану је да се у априлу 2016. године крене са грађевинским радовима, а завршетак се предвиђа за новембар 2016. године.

У блоковима 1.2.1. НПМ тим посетио је три просторије – спаваонице, од којих су две са десет кревета и једна са дванаест.

Просторије - спаваонице бр. 1., 2. и 3. које се налазе у блоку 1.2.1. на другом спрату у јако су лошем стању. Неокречене су и са зидова отпада малтер и боја. Под је дотрајао. Спаваонице нису адекватно осветљене ни природном ни вештачком светлошћу. Доток природног ваздуха и вентилације не постоји тако да се у спаваоницама осећа устајао ваздух. Ормани

за одлагање личних ствари су дотрајали. Грејање у спаваоницама такође не постоји, већ се исте загревају преко радијатора који су постављени у ходнику блока.

У спаваоницама постоје мокри чворови који се састоје од чучавца који су, такође, у лошем стању. У појединим спаваоницама врата на тоалетима су изломљена и не могу да се затворе, тако да се непријатан мирис из тоалета шири по спаваоници. Вештачко осветљење у појединим тоалетима не постоји, па су притвореници импровизовали и наместили вештачко осветљене помоћу металне кутије и жице.

Према наводима притвореника, из блока 1.2.1., купање им је омогућено два пута недељно у заједничком купатилу. Купатило је у лошем стању. Неокречено је, руинирано и хигијена није задовољавајућа. На плафону су видљиве металне и зидне конструкције што појачава утисак о руинираности купатила. Постоје три туша који нису одељени праванима, већ се налазе у једном простору за туширање чиме се нарушава приватност притвореника.

1.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Просторије - спаваонице и заједничка купатила у блоковима на другом спрату су руиниране и нису у складу са важећим стандардима.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Просторије у којима притвореници бораве морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид.²</i></p> <p><i>Спаваоница је толико пространа да на сваког притвореника дође најмање осам кубних метара простора и четири квадратна метра³.</i></p> <p><i>Све просторије у којима бораве притвореници морају се редовно проветравати и чистити, а притвореници су обавезни да поступају према наређењу службених лица завода када је потребно одржавање хигијене.⁴</i></p> <p><i>Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремени ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.⁵</i></p> <p><i>Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.⁶</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све потребне мере како би се обезбедила средстава за адаптацију/реновирање напред наведених просторија.</p>

² Ибид, чл. 18.ст.1.

³ Ибид, чл.18.ст.2.

⁴ Ибид, чл.18.ст.6.

⁵ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе (Рец 2006; 2), у вези са европским затворским правилима.

⁶ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 19.3.

Током обиласка и разговора са притвореним лицима уочено је да се притворена лица пушачи и непушачи смештају заједно.

2.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Београд, притворена лица непушачи и пушачи су смештени заједно у спаваоницама.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Нико не сме угрозити телесно и душевно здравље осуђеног.⁷</i></p> <p><i>Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.⁸</i></p> <p><i>Забрањено је пушење у соби за спавање, просторијама за дневни боравак, трпезарији и у радним просторима где постоји могућност избијања пожара. У заводу постоји простор који је одређен за пушење.⁹</i></p> <p><i>Непушачи на извршењу казне затвора и у притвору биће смештени одвојено од пушача, односно у просторије у којима се не пуши.</i></p> <p><i>Непушачи који су на извршењу казне затвора и у притвору, а тренутно су смештени заједно са пушачима, односно у просторије у којима се пуши, без одлагања ће бити премештени у просторије у којима се не пуши, односно смештени одвојено од пушача.</i></p> <p><i>У просторијама у којима су смештени непушачи на извршењу казне затвора и у притвору, односно у просторијама у којима се не пуши, на видном месту ће бити истакнут знак забране пушења.¹⁰</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Београд неће заједно у исту спаваоницу смештати пушаче и непушаче.</p>

9. ИСХРАНА

Током разговора са притвореницима, највећи број њих се жалио на исхрану, односно на то да је храна лошег квалитета, једнолична и у недовољној количини. Такође, притвореници су истакли да од воћа добијају само јабуке и то повремено. Поједини притвореници су навели да повремено добијају конзервирану храну која је обично покварена.

3.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Београд сви притвореници са којима је обављен разговор имали су примедбу на разноврсност и количину хране коју добијају у оброцима.</p>
--

⁷ ЗИКС, чл. 76, ст. 2.

⁸ ЗИКС, чл. 77, ст. 1.

⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 22.

¹⁰ Препорука Заштитника грађана 12-1558/2009

РАЗЛОЗИ

Притвореном се обезбеђују три оброка дневно (доручак, ручак и вечера) који се дају у правилним размацима са одговарајуће припремљеном, послуженом и разноврсном храном.

Најмање два пута недељно притвореном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени оброци морају задовољавати хигијенске стандарде.

Притвореном се обезбеђује исхрана водећи рачуна о његовим верским уверењима, а према могућностима завода.

Садржај исхране притвореном утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода.

Јеловник се објављује најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу.

Објављени јеловник се може из оправданих разлога изменити, с тим што се измене објављују дан раније.¹¹

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене. Управник завода дужан је да без одлагања предузме мере из става 1. овог члана које му препоручи лекар.¹²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Београд ће унапредити квалитет, разноврсност и количину хране.

Лекар ће редовно контролисати исхрану, а налазе и препоруке о количини и квалитету хране ће у писменој форми достављати управнику.

10. БЕЗБЕДНОСТ

У притворској јединици, осим у реновираним блоковима, спаваонице немају аларм за узбуњивање - позивање страже у случају инцидентних ситуација (тзв. паник тастер).

4.

УТВРЂЕНО

У притворској јединици у ОЗ Београд, изузев спаваоница у реновираним блоковима, не постоје аларм за позивање страже.

РАЗЛОЗИ

Постојање система аларма за узбуњивање – позивање страже у случају инцидентних ситуација утицало би на повећање безбедности у Заводу и превенцију међу осуђеничког насиља.

У свим објектима у којима затвореници живе, раде или се окупљају мора да постоји систем аларма који омогућује затвореницима да одмах позову особље.¹³

Ћелије су често предалеко од канцеларија или радних места чувара, нису опремљене никаквим средствима система позивања који би омогућио притвореним особама да привуку њихову пажњу,

¹¹ Правилник о извршењу мере притвора "Сл. гласник РС", бр. 132/2014, чл. 35

¹² ЗИКС, чл. 116, ст. 1. тачка 3, ст. 2.

¹³ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тачка 18.2.

на под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насиље међу притвореницима, покушаји самоубиства, пожари..) на које се не би правовремено одговорило.¹⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Београд ће без одлагања предузети мере да се све просторије у притворској јединици опреме алармом за узбуњивање – позивање страже у случају инцидентних ситуација.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све потребне мере како би се обезбедила средстава за уградњу аларма за узбуњивање – позивање страже у случају инцидентних ситуација.

11. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ПОВРЕДИВИМ ГРУПАМА

11.1. Малолетници

У тренутку посете, у притвору се налазило четири малолетника. Од тога, два малолетника су смештена заједно, док су остала два била смештена са пунолетним лицима уз дозволу судије за малолетнике. Малолетници се по правилу смештају заједно, док се са пунолетним лицима смештају уз дозволу судије. Малолетници су смештени у реновиране део притворске јединице. Малолетничка соба се налази поред собе командира, што омогућава стање веће приправности за посебно осетљиву групу притвореника.

11.2. Жене

Током посете посебна пажња је била посвећена женама које се налазе у притвору. У тренутку посете, било је смештено 18 жена.

Женски блок 2.2.2. налази се на првом спрату зграде. Иако не толико руиниран и запуштен не одговара потребама притвореница које су овде смештају. Управник Завода наводи да је свестан лоших смештајних услова у женском блоку, али да се приликом прављења редоследа реновирања притворске јединице приоритет није могао дати блоку у коме се налазе жене због конструкције саме зграде Завода. Према његовим наводима реновирање овог блока планирано је за 2016. године, а свака спаваоница ће имати одвојену туш кабину и расхладни уређај.

Просторије-спавонице у којима се смештају жене су углавном трокреветне и четворокреветне.

Тим НПМ, у женском блоку обишао је просторије-спавонице бр. 2, 3, 7 и 10. У овим спаваоницама нема извора електричне енергије – утикача, па не постоје услови за коришћење техничких уређаја (радио/ТВ пријемника и сл.) што додатно отежава положај притвореница које су овде смештене и утиче на остваривање њиховог права на информисање. У неким спаваоницама притворенице имају транзисторе. С обзиром на недостатак било каквих организованих смислених активности, сужавање права на обавештавање додатно погоршава њихов положај.

¹⁴ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002)1/15- Rev. 2010, тачка 48. ст. 2.

5.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У женском блоку у већини просторија – спаваоница нема телевизијских уређаја, на који начин се притвореницама не омогућује остваривање права на обавештавање путем електронских медија. Разлог томе је непостојање прикључака/утикача за струју у спаваоницама.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.¹⁵</i></p> <p><i>Осуђени има право да набавља дневну и периодичну штампу о свом трошку и да користи друга средства јавног обавештавања.¹⁶</i></p> <p><i>Завод сарађује са библиотекама, а према потреби обезбеђује и друга аудио-визуелна средства јавног обавештавања.¹⁷</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Београд ће у свим спаваоницама у 2.2.2. блоку, инсталирати прикључке кроз утикаче за струју у циљу, између осталог омогућавање коришћења телевизијских и радио апарата.</p>

Спаваонице у којима се смештају притворенице немају доток природне светлости и свежег ваздуха. Спаваонице су по цео дан осветљене вештаком светлошћу.

У спаваоницама постоје мокри чворови. У ограђеном делу где је мокри чвор налази се чучавац и изнад њега туш, тако да се притворенице овде и туширају, јер не постоји посебан простор за туширање. Топле воде има стално.

6.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Просторије-спаванице за смештај притвореница не испуњавају услове утврђене важећим прописима и стандардима.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Просторије у којима притвореници бораве морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид.¹⁸</i></p>

¹⁵ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 239.

¹⁶ ЗИКС, чл. 121, ст.1.

¹⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 39, ст. 4.

¹⁸ Правилник о извршењу мере притвора "Сл. гласник РС", бр. 132/2014, чл. 18.ст.1.

Спаваоница је толико пространа да на сваког притвореника дође најмање осам кубних метара простора и четири квадратна метра¹⁹.

Све просторије у којима бораве притвореници морају се редовно проветравати и чистити, а притвореници су обавезни да поступају према наређењу службених лица завода када је потребно одржавање хигијене.²⁰

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.²¹

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.²²

Посебни услови се обезбеђују за хигијенске потребе жена.²³

Притвореној жени ће се уз поштовање њене приватности омогућити чешиће коришћење топле воде, тоалета и ставиће јој се на располагање потребан хигијенски прибор.²⁴

ПРЕПОРУКА

Просторије-спаваонице у женском блоку ће се адаптирати/реновирати у складу са важећим стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све потребне мере како би се обезбедила средстава за адаптацију/реновирање просторија-спаваоница у женском блоку у складу са важећим стандардима.

Притворенице добијају хигијенске пакете у којима се налазе и хигијенски улошци који се деле на комад. Према речима притвореница, пет хигијенских уложака није довољно за одржавање хигијене. Такође, притворенице су истакле незадовољство, јер у кантини имају могућност куповине хигијенских уложака само од једног произвођача.

7.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Београд хигијенски пакети не садрже довољну количину хигијенских уложака. Такође, према наводима притвореница у кантини је могуће купити хигијенске улошке само од једног произвођача.

РАЗЛОЗИ

Специфичне хигијенске потребе жена треба решавати на прикладан начин. Од нарочите је важности да им тоалети и купатила буду лако доступни, те да се поведе брига о уклањању крвљу

¹⁹ Ибид, чл.18.ст.2.

²⁰ Ибид, чл.18.ст.6.

²¹ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе (Рец 2006; 2), у вези са европским затворским правилима.

²² Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 19.3.

²³ Ибид, тачка 19.7

²⁴ Правилник о извршењу мере притвора, чл.23

умрљаних предмета, као и о опскрбљивању стварима за личну хигијену, као што су хигијенски улошци и тампони. Пропуст да се обезбеде такве основне потрештине може по себи представљати понижавајуће поступање²⁵.

Приликом снабдевања кантине уважавају се оправдани захтеви притвореника. Ако у кантини завода није могуће обезбедити одговарајуће ствари, завод обезбеђује набавку ствари на други одговарајући начин.²⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Београд ће повећати количину хигијенских уложака у хигијенским пакетима и размотриће могућност да се у кантини прошири избор различитих врста хигијенских уложака.

Током разговора са притвореницама, НПМ тиму је указано на проблем одржавања неге косе, односно шишања у Заводу. У фризерском салону који се налази у ОЗ Београд, не користе се маказе за шишање, већ само машиница за шишање. Сходно томе, притвореницама, које косу скраћују у салону, то се ради електричним машиницама за шишање, док су остале притворенице навеле да то раде помоћу грицкалице за нокте. Истичу да им је, једно време, Завод дозволио да им негу косе одржава притвореница која је по занимању фризерка, која је приликом шишања користила маказе.

8.

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Београду ће размотрити могућност да се унапреди начин шишања и неге косе жена у притвору.

Притворенице су током разговора са члановима НПМ тима посебно истакле да са припадницама Службе за обезбеђење имају изузетно добар однос, односно да им командирнице, излазе у сусрет за све што је у домену њихових овлашћења и могућности.

11.3. Странци

У притворској јединици у тренутку посете било је смештено 58 странаца. Према њиховим наводима, највећи проблем са којим се сусрећу је тај што немају право на телефонске позиве, чиме нису у могућности да се чују са својим породицама. Једини начин комуникације је писаним путем, тако да је проток времена повратне поште и до месец и по дана. Навели су да их дипломатски представници редовно посећују.

Странци не поседују превод прописа на матерњи језик или на језик који разумеју. Листа производа које се могу купити у кантини није преведена на енглески језик, што знатно отежава разумевање онога што могу да купе у кантини.

Током обиласка притворске јединице, у спаваоници бр. 2. у женском блоку затечена је притвореница француског држављанства са којом је обављен разговор. С обзиром да

²⁵ Извод из 10. Општег извештаја [СРТ/Инф (2000) 13], параграф 31

²⁶ Правилник о извршењу мере притвора "Сл. гласник РС", бр. 132/2014, чл. 39, ст. 2.

притвореница не говори енглески језик, већ само француски и врло мало шпански језик, ова комуникација је била отежана. Како притвореница разуме само ова два језика поставља се питање да ли је била поучена о својим правима током пријема на издржавање мере притвора. Такође, особље Завода се јако тешко споразумева са њом када су у питању свакодневне активности у Заводу и остваривање њених права док је на извршењу мере притвора.

9.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Београд странцима који не разумеју ни српски нити енглески језик, због проблема у комуникацији са запосленима Завода, отежано је оставривање права док су на извршењу мере притвора.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>На пријему и током притвора, странит затвореници треба обезбедити информације, на језику који они разумеју, о:</i></p> <p><i>а. њиховит правита и обавезата, укључујући и контакте са својим конзуларним представништвом;</i></p> <p><i>б. главним карактеристикама затворског режима и интерним прописима;</i></p> <p><i>ц. правилима и процедурама за израду молби и жалби;</i></p> <p><i>д. њиховим правима на правну помоћ.²⁷</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Београд страним држављанима који не разумеју ни српски нити енглески језик учиниће доступним инфорамације на језику који разумеју, а тичу се остваривања њихових права унутар Завода.</p>

12. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

У амбуланти Притворске јединице Окружног затвора у Београду радно је ангажовано пет лекара и седам медицинских техничара. Додатно су при Посебној притворској јединици ангажовани један лекар и два медицинска техничара. У амбуланти Притворске јединице ангажовани су специјалиста интерне медицине и психијатар, као и један стоматолог

Одређени притвореници и притворенице су навели да им није омогућен увид у здравствени картон, резултате налаза, те да су информације о њиховом здравственом стању врло оскудне и своде се на кратке одговоре лекара.

10.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Према наводима притвореника и притвореница са којима је обављен разговор, није им омогућен увид у здравствени картон, резултате налаза, а информације о њиховом здравственом стању су врло оскудне и своде се на кратке одговоре лекара.</p>
--

²⁷ Препоруке Комитета министара државама чланицама Савета Европе о поступању према страним затвореницима CM/REC (2012)12, тач.15.1.

РАЗЛОЗИ

Притвореник има право да буде упознат са налазима о његовом здравственом стању и садржином његовог здравственог картона, у складу са прописима који уређују здравствену заштиту. Члан породице или друго лице које притвореник одреди може добити информацију о здравственом стању притвореног од лекара, у складу са прописима који уређују здравствену заштиту.²⁸

Пацијентима треба дати сва релевантна обавештења (уколико је потребно у облику медицинског извештаја) која се тичу њиховог стања, тока њиховог лечења и лекова који су им прописани. По могућности, пацијенти би морали имати право да се упознају са садржајем свог затворског здравственог досијеа, осим уколико ово није препоручљиво са терапијске тачке гледишта.²⁹

ПРЕПОРУКА

Лекари у ОЗ Београд ће омогућити остваривање права притвореника и притвореница да буду упознати са налазима о њиховом здравственом стању и садржином њиховог здравственог картона. Такође, пружиће им информације које се тичу њихових стања, тока лечења и лекова који су им прописани.

Када је у питању здравствена заштита, притвореници/притворенице су наводили да дуго чекају на лекарски преглед, како у Заводу тако и када је у питању вођење на специјалистичке прегледе ван Завода, да терапија није адекватна и да им се не дозвољава да им породице доносе лекове од куће. Такође, било је и притвореника који нису имали примедбе на пружање здравствене заштите. Притвореници/притворенице се за лекарски преглед пишу на папиру, а затим припадник Службе обезбеђења уписује притвореника у књигу за лекарски преглед.

Здравствени прегледи се према наводима притвореника обављају само у присуству медицинског особља што представља пример правилног поступања.

13. ВЕРСКА ПРАВА

У притворској јединици налазе се четири просторије намењене за потребе исповедања и вршења верске службе. Две просторије су без верских обележја и користе је припадници неправославне веросиповести за посете свештених лица, док су друге две просторије намењене за вршење службе и исповест пред православним свештеним лице. Све просторије за исповест су у потпуности реновиране. Капела је осликана и опремљена свим православним обележјима.

14. ВРЕМЕ ИЗВАН ЗАТВОРЕНИХ ПРОСТОРИЈА

У просторима за време на свежем ваздуху (шеталишта) притворске јединице ОЗ Београд притвореници бораве на свежем ваздуху два сата дневно. Између сваке зграде налази се бетонско шеталиште које је подељено високим зидом на два дела. Притворска јединица користи шест шеталишта између четири зграде. Шеталишта непосредно надгледају командири.

²⁸ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 27.

²⁹ Извод из 3. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења (СРТ/Inf (93) 12), тачка 46.

На четири од шест шеталишта постоји настрешница, међутим димензија надстрешнице не омогућава да сви притвореници проводе време на свежем ваздуху у условима атмосферских падавина. На реновинарим шеталиштима постоје кошеви и справе за вежбање (тзв. пропадање), док на преостала два нема справа за вежбање. Према речима управника, планирано је реновирање два шеталишта за следећу годину.

11.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Београд, у време атмосферских падавина, битно је отежано остваривање права притвореника на време на свежем ваздуху. Два простора за шетњу у Заводу немају надстрешницу, а шеталишта која имају, димензије надстрешница не омогућавају да сви притвореници проводе време на свежем ваздуху у условима атмосферских падавина. Такође, на два шеталишта не постоје никакве справе за вежбање.

РАЗЛОЗИ

За време боравка на свежем ваздуху притвореници могу да се шетају, вежбају или седе у одређеном заводском простору – шеталишту.³⁰

Објекти за вежбе на отвореном морају да нуде склониште од неповољних временских прилика³¹.

Недостатак надстрешнице у простору за шетњу (дворишту) битно отежано остваривање права лица лишених слободе на време на свежем ваздуху у време атмосферских падавина. Завод ће у простору за шетњу на свежем ваздуху формирати надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина³².

ПРЕПОРУКА

У свим просторима за време на свежем ваздуху (шеталишта) притворске јединице ОЗ Београд поставиће се надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све потребне мере како би се обезбедиле надстрешнице и справе за вежбање на отвореном.

У притворској јединици ОЗ Београд не постоји посебна просторија намењена за дневни боравак притворених лица. Према наводима управник, у блоку који се реновира, планирано је да се оформи просторија за дневни боравак притворених лица.

12.

УТВРЂЕНО

У притворској јединици ОЗ Београд не постоји посебна просторија намењена за дневни боравак притворених лица.

³⁰ Правилник о извршењу мере притвора "Сл. гласник РС", бр. 132/2014, чл. 45, ст. 2.

³¹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Рев. 2010, тачка 48.

³² Извештај Заштитника грађана (ПМ) о посети ОЗ Зрењанин, 22-116/10, стр. 48.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.³³

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да лица у притворским јединицама буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.³⁴

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак обезбеђује се довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак има техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата.³⁵

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама. Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешиће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.³⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ у Београду ће формирати простор за дневни боравак притвореника у свим блоковима и исте опремити потребном опремом (фрижидер, решо и сл.).

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити средства за формирање дневних боравака у свим блоковима притворске јединице ОЗ Београд, као и средства за њихово опремање.

15. КОНТАКТ СА СПОЉНИМ СВЕТОМ

Посете притворској јединици обављају се сваког радног дана. Уз дозволу суда, могуће је остварити отворену посету у посебној просторији која се надгледа. Затворене посете се врше преко стакла уз комуницирање слушалицама. Право на посету притвореници остварују три пута месечно у трајању од један сат.

Такође, у Заводу постоји и посебна просторија за брачне посете које се одвијају на основу дозволе суда. Према службеним наводима, неколико притвореника је остварило право на брачну посету.

³³ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 239.

³⁴ Извод из 2. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења, *CPT/Info* (92) 3.

³⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16.

³⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77 ст. 1 и 2.